

prawny Ukrainy i jej prawidłowego funkcjonowania konieczne jest przyjęcie specjalnej ustawy o mediacji.

Więc, można sprognozować, że w najbliższej przyszłości w ukraińskim ustawodawstwie na podstawie europejskiego doświadczenia przeprowadzenia mediacji będzie zaprowadzono to rzeczywiście progresywne podejście do rozwiązania prawnych konfliktów, co stanie się konkretnym mechanizmem zabezpieczenia prawa stron na zgodę i sprzyja kształtowaniu pozytywnego imidżu kraju wśród światowej społeczności, ponieważ, zachęta ludzi do szacunku jeden do jednego i do rozwiązania konfliktów w razie ich powstania na wznowianych zasadach i za pomocą procedur mediacji – to dwie najważniejsze drogi rozbudowy sprawiedliwego społeczeństwa.

Literatura

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Закон №254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Волковицька Н. Медіація: альтернативний чи ефективний спосіб вирішення спорів? Юридична газета. 2018. URL: <http://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/mediaciya-alternativniy-chi-efektivniy-sposib-virishennya-sporiv.html>.
3. Гайденко Н. И. Обязательная медиация: опыт Италии. Третейский суд. 2011. №1. С. 156-165.
4. Кузьмина М. Н. Медиация как альтернативная форма разрешения правовых конфликтов. Развитие альтернативных форм разрешения правовых конфликтов в России: практика, проблемы, перспективы : тезисы участников Всеросс. конф. 19–21 октяб. 1999 года. URL: www.lawclinic.ru/library.
5. Шинкар Т. І. Зарубіжний досвід правового забезпечення медіації та можливість його використання в Україні. Наше право. 2016. №2. С. 54-58.

Klaudia Bielska

*studentka 4 roku prawa, Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie*

ADWOKATURA KOŚCIELNA PO MITIS IUDEX DOMINUS IESUS

Jednym z najważniejszych praw człowieka jest prawo do ochrony swoich uprawnień. Na płaszczyźnie procesowej przejawia się ono w prawie do sądu i obrony sądowej – w tym do obrony z pomocą kompetentnych podmiotów. W prawie kanonicznym nie funkcjonuje legalna definicja adwokata kościelnego. Określenie tego urzędu można rozumieć jako człowieka sprawiedliwego, biegłego w prawie, poproszonego przez osobę prowadzącą spór, aby ustnie lub pisemnie przedstawić sędziemu jego sprawę, gotową popierać ją dowodami i umiejętnie jej bronić, będąc do tego upoważnionym przez odpowiednią władzę zwierzchnią. Jest to także ten, który w imieniu innej osoby i w jej obecności wnosi prośbę, prowadzi obronę i asystuje tej osobie w sądzie przez swój autorytet, radę i działanie [9, s. 103-104].

Obok pojęcia *advocatus* w Kodeksie Prawa Kanonicznego funkcjonują także inne: *defensor* – tożsame z określeniem adwokat, z tym że używane głównie w kontekście obrony strony, a nie jej zastępowania, *patronus* – rozumiany jako obrońca, który może pełnić zarówno funkcję adwokata, jak i pełnomocnika oraz

procurator – rozumiany jako pełnomocnik, osoba upoważniona przez mocodawcę do działania w jego imieniu [7, s. 19-27].

Zasada ogólna stanowi, że strona ma prawo uczestniczyć w procesie osobiście lub za pośrednictwem adwokata bądź pełnomocnika, którego sobie ustanowi. W większości przypadków strona może ustanowić adwokata w sposób swobodny. Istnieją jednak odstępstwa od tej reguły. Są sprawy, w których obecność adwokata jest obowiązkowa i jeśli nie jest on swobodnie wyznaczony zawsze powołuje go sędzia. Można ustanowić równocześnie kilku adwokatów kościelnych. Inaczej jest w przypadku pełnomocników – każda ze stron może ustanowić dla siebie tylko jednego pełnomocnika, który nie może przelać swego pełnomocnictwa na inną osobę, chyba że otrzymał na to wyraźne zezwolenie. Gdyby jednak dla słusznej przyczyny strona ustanowiła kilku pełnomocników, powinni oni być tak wyznaczeni, by obowiązywała między nimi zasada pierwszeństwa. Pozwala ona uniknąć podejmowania przez dwóch lub więcej pełnomocników tej samej czynności procesowej [1, s. 293]. Wynika to z faktu, że pełnomocnik pełni zasadniczo funkcję polegającą na reprezentacji, działaniu w procesie za stronę, stąd konieczne jest ściśle oznaczenie osoby oraz zasady, że w przypadku wyznaczenia wielu pełnomocników, ten który pierwszy rozpocznie działania procesowe jest jedynym reprezentantem strony. Funkcja adwokata polega natomiast w głównej mierze na pomocy prawnej poprzez udzielanie porad, dokonywanie analiz, redagowanie pism, przygotowywanie obrony, dowodów, stąd może być realizowana przez kilka osób, co często może być nawet bardziej korzystne dla strony [5, s. 1116].

Osoba pełniąca funkcję adwokata kościelnego musi spełniać szereg warunków określonych w Kodeksie Prawa Kanonicznego. Kan. 1483 określa minimalne wymagania dotyczące wieku, opinii, religijności i wykształcenia jakie powinni spełniać kandydaci na urząd adwokata i pełnomocnika. Płeć oraz przynależność adwokata do stanu nie ma jakiegokolwiek znaczenia ze względu na zasadę poszanowania podstawowej równości między wiernymi [2, s. 107]. Adwokatem może być więc zarówno mężczyzna i kobieta, osoba duchowna i osoba świecka. Kandydat powinien być pełnoletni, czyli posiadać ukończone 18 lat. Granica taka została ustanowiona ze względu na konieczność posiadania zdolności procesowej. W praktyce wiek ten jest wyższy, ponieważ niemożliwym jest, aby w tym wieku posiadać odpowiednie wykształcenie. Adwokat powinien być również osobą nienaruszonej sławy. *Bona fama* dotyczy prawości życia i postępowania, w którym zachowywane będą podstawowe normy etyczne, a nie szczególnie aktywnego uczestnictwa w życiu wspólnoty kościelnej [7, s. 79]. Za przykład może posłużyć powinność skreślenia z listy adwokatów kościelnych osoby, która ma nieuregulowaną sytuację małżeńską tj. żyjącą w związku nieważnym kanonicznie [7, s. 78]. Przepisy Kodeksu Prawa Kanonicznego stanowią ponadto, że adwokat powinien być katolikiem. Wyjątkowo na pełnienie tej funkcji niekatolikowi może zezwolić biskup diecezjalny. Wymóg ten jest uzasadniony faktem, że adwokat powinien znać naukę katolicką, gdyż pełni posługę na rzecz obrony wartości chrześcijańskich. Jego stanowisko podczas procesu powinno być zawsze zgodne z nauczaniem Kościoła katolickiego, a nie za wszelką cenę dążące do wygranej w sporze [7, s. 79-80]. Adwokat musi posiadać również doktorat z prawa kanonicznego lub przynajmniej biegłość w tej dyscyplinie wiedzy. Poza wcześniej wymienionymi kwalifikacjami osobowymi, wymagane jest również posiadanie zgody biskupa diecezjalnego z tej diecezji, w której znajduje się siedziba sądu. Zgoda

może być dokonana *ad actum* lub poprzez wpisanie na listę adwokatów danego trybunału. Zatwierdzenie wydawane jest w formie dekretu i może posiadać charakter ogólny, czyli pozwalający na występowanie we wszystkich sprawach w danym trybunale, lub szczególny czyli dotyczący konkretnej sprawy [7, s. 80-82].

Adwokat, przed podjęciem swoich czynności przed sądem, musi złożyć w trybunale autentyczne zlecenie, udzielone przez podmiot, któremu adwokat doradza w procesie. Mandat ma charakter umowy, w której adwokat zobowiązuje się do wykonania powierzonego mu zadania z należytą starannością, natomiast mandatariusz zobowiązuje się do uiszczenia odpowiedniego honorarium [7, s. 84-88]. Umowa powinna odnosić się do konkretnego procesu. Sposób stwierdzenia autentyczności mandatu nie jest określony, ale uznaje się, że powinien spełniać wymogi formalnej umowy, być sporządzony w formie pisemnej, posiadać podpisy mandatariusza i adwokata, ze wskazaniem miejsca i daty oraz być potwierdzony przez kompetentny autorytet kościelny, czyli proboszcza, notariusza kurii diecezjalnej lub notariusza sądu [2, s. 108]. W kan. 1484 § 2 przewidziana jest sytuacja nadzwyczajna, w której sędzia może dopuścić adwokata lub pełnomocnika do dokonania czynności procesowej w danej sprawie pomimo braku okazania zlecenia. W takim przypadku sędzia powinien wyznaczyć termin zawity na przedłożenie zlecenia w odpowiedniej formie. Jeżeli adwokat nie dopełni tego obowiązku, czynności przez niego dokonane zostaną pozbawione wszelkiej mocy.

Jednymi z najczęściej powierzanych spraw adwokatowi kościelnemu są sprawy o orzeczenie nieważności małżeństwa. Zmiany dotyczące tej materii zostały wprowadzone listem apostolskim motu proprio *Mitis Iudex Domisus Iesus*. Największą innowacją było wprowadzenie nowego trybu procesowego – procesu skróconego dla orzekania w sprawach, w których nieważność małżeństwa jest oczywista. W tego rodzaju sprawach ma orzekać biskup diecezji. Aby proces mógł toczyć się w tym trybie muszą zaistnieć łącznie dwie przesłanki: sprawę o nieważność małżeństwa muszą wnieść wspólnie dwie strony lub jedna, ale za zgodą drugiej oraz sprawa musi być oczywista i wyraźnie potwierdzona na etapie składania skargi powodowej.

Udział adwokata w sprawie o orzeczenie nieważności małżeństwa jest fakultatywny, strony mogą ustanowić go w sposób swobodny. Stanowi on równowagę dla obrońcy węzła małżeńskiego [8, s. 92-93]. Jednak adwokat również musi być świadomy swojego obowiązku poszukiwania prawdy i ochrony godności małżeństwa. Powinien on działać w interesie strony, ale nie za wszelką cenę. Jego głównym zadaniem jest wykazywanie wszelkich faktów, które przemawiają za ważnością lub nieważnością małżeństwa. Adwokat nie może nakłaniać stron i świadków do składania fałszywych zeznań oraz podejmowania innych niegodziwych działań. Rola adwokata w procesie skróconym, na etapie wstępnym, polega na pomocy stronie w podjęciu decyzji czy proces jest celowy i czy może być podjęty w formie skróconej przed biskupem [4, s. 82]. Adwokat tłumaczy stronie przepisy prawne, pomaga redagować pisma sądowe, uświadamia czy istnieją dostateczne podstawy do wniesienia sprawy. Jeżeli proces jest uzasadniony, adwokat pomaga sporządzić stronie skargę powodową. Skarga powinna zawierać elementy określone w kan. 1504, tj. wyrażać wobec jakiego sędziego sprawa jest wnoszona, czego się żąda i od kogo, wskazywać na jakim uprawnieniu opiera się powód i przynajmniej ogólnie fakty i dowody na poparcie roszczeń, być podpisana przez powoda lub jego pełnomocnika, ze wskazaniem dnia, miesiąca i roku jak

również miejsca zamieszkania powoda lub jego pełnomocnika albo miejsca pobytu oznaczonego przez nich dla odbierania akt oraz wskazywać stałe lub tymczasowe zamieszkanie strony pozwanej. Ponadto w skardze powinny być przedstawione fakty, na których opiera się prośba o proces skrócony, wskazane dowody, które mogłyby być natychmiast zebrane przez sędziego oraz załączone dokumenty uzasadniające prośbę. Dokumentami takimi mogą być np. pisemne oświadczenie głównych świadków, świadectw lekarskich itp. [8, s. 101]. W następnym etapie odbywa się posiedzenie, w czasie którego zbierane są dowody i wyznaczany termin zbierania wniosków obrończych stron. Adwokat może uczestniczyć w posiedzeniu. Powinien on również przygotować na rzecz reprezentowanej strony głos obrończy, zawierający dowody, przemawiające za nieważnością małżeństwa. W późniejszym etapie adwokat może również wnieść apelację od wyroku. Po jej przyjęciu sprawa zostaje rozpatrzona w trybie procesu zwykłego, gdzie adwokat spełnia swoje zadania przewidziane dla tego procesu. Podsumowując największą innowacją wprowadzoną listem apostolskim motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* był proces skrócony przed biskupem. Rola adwokata kościelnego w tym procesie polega na pomocy stronie w podjęciu decyzji czy proces jest celowy i czy może być podjęty w formie skróconej. Jeśli tak, adwokat pomaga sporządzić stronie skargę powodową, a następnie uczestniczy w posiedzeniu i pomaga stronie w przygotowaniu dowodów oraz głosu obrończego. Może on także w razie potrzeby wnieść apelację. W swoich działaniach zawsze powinien zachować równowagę między obroną interesów strony a poznaniem prawdy obiektywnej.

Bibliografia

1. Borucki J., Pełnomocnicy procesowi i adwokaci w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego i instrukcji *Dignitas Connubii*. Kwalifikacje i zadania procesowe, „*Studia Włocławskie*” 2007, t. 10.
2. Erlebach G., Dzięga A., Krukowski J., Sztychmiller R., Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Tom V, red. J. Krukowski, Poznań 2007.
3. Franciszek, List Apostolski Motu Proprio „*Mitis Iudex Dominus Iesus*”, reformujący kanony Kodeksu Prawa Kanonicznego dotyczące spraw o orzeczenie nieważności małżeństwa, 2015.
4. Jarota P., *Processus brevior*, Warszawa – Kraków 2017.
5. Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984.
6. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz, red. P. Majer, Kraków 2011.
7. Krzywkowska J., Sztychmiller R., Adwokat w sprawach o nieważność małżeństwa. Rozwiązania ustawodawcze i ich stosowanie w sądach kościelnych (1983-2018), Olsztyn 2018.
8. Miziński A.G., Adwokat – *cooperator veritatis* w procesie o orzeczenie nieważności małżeństwa, „*Prawo kanoniczne*” 2016, nr 1.
9. Miziński A.G., Adwokat kościelny w aktualnych przepisach prawa kanonicznego, „*Teka Komisji Prawnej-OL PAN*” 2012.